

Bava Metzia (113b)

וְנוֹתֵן מִטָּה וּמִפָּתָה וּמִצָּע לְעֹשֶׂר — **The [lender] gives** (i.e. allows the borrower to keep) **a bed, and another bed with a felt spread, in the case of a wealthy borrower;** — מִטָּה וּמִפָּתָה וּמִצָּע לְעֹנִי — **and a bed, and another bed with a mat, in the case of a poor borrower.** לֹא אֶבֶל לֹא לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא לְבָנָיו וְלִבְנוֹתָיו — **The lender must leave these items for the borrower himself, but not for his wife or for his sons and daughters.**

כְּדֶרֶךְ שְׂמִסְדְּרִין לְבַעַל חוֹב — **The same way that we make an assessment for a borrower,** to leave him with enough for his living requirements, כְּדֶרֶךְ מְסִדְרִין בְּעֶרְכִין — **so too we make an assessment in a case of arachin.**

עֵיקַר סִידוּר בְּעֶרְכִין כְּתִיב — **The main source for making an assessment is written with regard to arachin!** Why then does the Baraisa refer to the assessment made for a borrower as the model for the assessment made in the case of *arachin*?

כְּדֶרֶךְ שְׂמִסְדְּרִין בְּעֶרְכִין — **The same way that we make an assessment in the case of arachin,** אֶלְמָּא אֵימָא — **Rather, state it like this:** כְּדֶרֶךְ מְסִדְרִין בְּבַעַל חוֹב — **so too we make an assessment in the case of a borrower.**

Bava Metzia (114a)

אֶשְׁכַּחִיהָ רַבָּה בַּר אַבּוּהָ לְאַלְעָהוּ — **Rabbah bar Avuha found Eliyahu HaNavi** דִּקְאֵי בְּבֵית הַקְּבָרוֹת — **[Rabbah bar Avuha] asked him:** שָׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים — **standing in a cemetery of idolaters.** מַהוּ שְׂמִסְדְּרוֹ בְּבַעַל חוֹב — **What is [the law] concerning making an assessment in the case of a borrower?**

אָמַר לֵיהּ — **He said to [Rabbah bar Avuha]:** גָּמַר מִיכָּה מִיכָּה מְעֶרְכִין — **We have learned a gezeirah shavah using the common terms “michah” “michah” to derive the law of loans from the law of arachin, as follows.** גְּבִי עֶרְכִין כְּתִיב — **With regard to arachin it is written:** „וְאִם-מְדַד הוּא מְעֶרְכֶּךָ” — **If he is too poor for the erech amount.** גְּבִי בַעַל חוֹב כְּתִיב — **And with regard to a borrower it is written:** „וְכִי-יָמוּךְ אָחִיךָ” — **If your brother becomes impoverished.**

Arachin (Mishnah 23b)

אֲףֵי עַל פִּי שְׂאֲמָרוֹ חֵיבֵי עֶרְכִין מִמְשַׁכְּנִין אוֹתָן — **Although they said that we exact security from those obligated in erech vows,** נּוֹתְנִין לוֹ מְזוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם — **we provide [the vower], i.e. we let him keep, food for thirty days,** וּכְסוּת שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ — **clothing for twelve months,** מִטָּה — **a bed made up with bedding,** וְסַנְדְּלָיו וְתַפְלִיו — **his shoes and his tefillin.** לֹא — **However, we provide these items only for himself, but not for his wife or children.**

אִם הָיָה אוֹמֵן — **If he was a craftsman,** נּוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי כְלֵי אוֹמְנוֹת מִכָּל מִין וּמִין — **[the Temple treasurer] provides him, i.e. lets him keep, two tools of each and every type needed for his craft.** תְּרַשׁ נּוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַעְצָדִין וְשְׁנֵי מַגִּירוֹת — **For example, a carpenter is provided two planes and two saws.** אִם הָיָה אֵיפָר — **R' Eliezer says:** אִם הָיָה אֵיפָר — **If he was a plowman,** נּוֹתֵן לוֹ צְמִדוֹ — **[the treasurer] provides him his yoke of oxen;** חֲמֹר נּוֹתֵן לוֹ חֲמֹרוֹ — **if he was a donkey driver, he provides him his donkey.**

Arachin (24a)

The Gemara explains the opposing view:
הִנְהוּ לֹאוּ כְּלֵי — **But the Rabbis hold that we do not provide oxen or a donkey, because** אֵלְמָּא אֵימָא — **rather, they are in the category of “assets,”** אֵלְמָּא אֵימָא — **rather, they are in the category of “assets,”** אֵלְמָּא אֵימָא — **rather, they are in the category of “assets,”** which are subject to collection.

מסדרין לבעל חוב

שלחן ערוך (צז, כג) - מסדרין לבעל חוב, כיצד אומרין ללוה הבא כל המטלטלים שיש לך ולא תניח אפילו מחט אחת ונותנים לו מהכל מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש... ומטה לישוב עליה ומטה ומצע הראויים לו לישן עליהם ואם היה עני מטה ומפץ לישן עליו, ואין נותנין כלים כאלו לאשתו ובניו.

ערוך השלחן (צז, כו) - כל אלו הדברים הן מזונות הן בגדים אין נותנין רק לו לבדו ולא לאשתו ובניו אף על פי שהם קטנים שחייב במזונותיהם דאין חיוב על המלוה לזון אותם והרי הם ככל עניי ישראל, ומה שנותנין לו לעצמו הוא גזירת התורה דילפינן מערכין.

שולחן ערוך הרב (יב, ה) - כל ממון שיגיע לידו וכל המטלטלין היתרים על כדי סידור שמסדרין לבעל חוב חייב ליתן הכל להמלוה... וכן לעולם כל אימת שיגיע לידו איזה ממון או מטלטלין יתנם להמלוה ולא ישאיר לעצמו רק שיהיה לו מזון ליום וכסות י"ב חודש מיום זה שהגיע הממון לידו.

פתחי חושן (ב, סקל"ו) - לא נאמר שדין סידור אינו אלא כשבא לגבות ע"פ בית דין אלא גם מעצמו חייב לפרוע מכל מה שיש לו יותר מכדי סידור... ומ"מ משמע שיותר מדין סידור אינו חייב אפילו לצאת ידי שמים. משפט צדק (א, עמ' קפא) - האידנא על דרך כלל מלויים שלא יצטרכו למנוע מזונות נשותיהם ולמכור ביתם כל שיכולים להפרע חובם בתשלומים.

בית

רשב"א (א, א'קמג) - גרסינן בגיטין פרק השולח (לז). אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע ואמרין עלה השאילו לו מקום להעמיד תנור וכירים כותבין עליו פרוסבול, כלומר שאף היא ראוי לגבות ממנו חובו. אלמא מי שהשאילו לו מקום לדור ולהשתמש בו בעל חוב גובה ממנו ואומרים לו צא אתה משם והשכירנו לאחרין ופרע לזה או יעמוד זה שם במקומך... וממנה אתה דן למלוה ולוה שמשכיר זה ביתו או עבדו ונותן למלוה אם לא רצה למכור ואין מרחמים בדין לומר היאך יוציאו את הלוה מביתו בשביל חוב מועט כזה.

תורת אמת (רטז) - ואחר כך הראתי לו בהדיא תשובה מהרשב"א שבהדיא כתב אגב גררא שאין מרחמים בדין להוציא את הלוה מביתו ובניו.

ש"ך (צז, יד) - והוא הדין שמוציאין אותו מביתו, כן הוא בתשובת מהרא"ן ששון ס' רט"ז.

חידושי רעק"א - וכסות י"ב חודש. ואינו יכול להוציאו מבית דירה שלו שדר בה עד י"ב חודש. תשובת מהרי"ט ח"א ס' קי"ג.

חידושי חתם סופר - ובזמן הזה עיקר מחייבתם ליקח בהקפה ולמכור בהקפה בחנות, ואם יורדין לחנות ליקח סחורתו הוה בכלל נפש הוא חובל, על כן נוהגים לקבוע זמנים וטעמין לפרעון אחת לאחת כדי שלא יפול מטה לגמרי, ואלקים נצב בעדת א-ל.

דיני ממונות (ח"א עמ' סא) - היה הלוה דירה גדולה ומפוארת מוכרים אותה מיד ונותנים לו דירה כבעל בית בינוני, ואם לא הספיק לבעלי החובות מוכרים את ביתו לגמרי אפילו היתה דירה קטנה לאחר שנים עשר חדש והוא ישכור דירה... כשם שבכסות אם היה לובש בגדי זהב מעבירים ממנו מיד על כן נראה דהוא הדין לדירה. [משפט צדק (א, עמ' קפא) - יש לחלק דשאני בגדים דאחר י"ב חודש בלאו הכי בלי משא"כ בית.]

פתחי חושן (ב, סקנ"ז) - על פי דברי הרשב"א היה נלענ"ד שאין כופין אותו למכור אלא אם כן אינו רוצה להשכירו, ואם רוצה להשכיר ולפרוע מדמי השכירות שפיר דמי.

כלי אומנות

שלחן ערוך (חושן משפט צז, כג) - היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין כגון שהיה חרש נותנים לו שני מעצדין ושתי מגרות... היה איכר או חמר אין נותנים לו לא צמדו ולא חמורו וכן אם היה ספן אין נותנים לו ספינתו אף על פי שאין לו מזונות (אלא) מאלו, אין אלו כלים אלא נכסים וימכרו עם שאר המטלטלים בבית דין ויתנו לבעל חובו.

פתחי חושן (ב, סקנ"ג) - בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה קכא) נשאל בבעל אטלזי שיש לו מקרר חשמלי וכן משור חשמלי לחתוך עצמות אם הם בכלל כלי אומנות ומצדד השואל לומר שמכיון שיכול למכור מיד ולא יצטרך למקרר וגם לפניו קודם המצאת מקרר השתמשו בלא זה וכן יכול לשבור העצמות בקופץ אין זה בכלל כלי אומנות... ולענ"ד יש לפקפק בזה שמסברא נראה שאין לנו אלא מקומו ושעתו ובזמנו דברים אלו וכיוצא בהם הם כמעט הכרחין באטלזי וכל שכן מקרר.

פתחי חושן (ב, סקנ"ז, אחר שמביא הרשב"א) - ועוד היה נראה שהוא הדין והוא הטעם שאין משאירים לו בקר וחמור והיינו שכופין אותו להשכיר מה שאין כן בכלי אומנות שאין דרך להשכיר, ולפי זה אם רוצה להשכיר הספינה או החמור וכן בבית אין כופין אותו למכור. (ב, סקנ"ב) - כל כלי שעומד להשכירו דומה לבקר וספינה וכלי שעושה בהם מלאכה בעצמו דינו ככלי אומנות.